

כמים תיים

בנשיאותו של הרב חיים אידלס שליט"א

בהוצאת ע"ר "איש צדיק היה" 580546158

גליון מספר 328

כ' כסלו
תשפ"ה

פרשת וישב

דרך חיים

לא עצמי הוא להם, אלא בא להם מכח הארת הקב"ה.

כשיוסף מזכיר את השתחוות השמש והירח אליו הוא מבטא כי יש בכוחו שתי מעלות; המעלה האחת היא מעלת השמש, הוא העצמי. יוסף מכיר כי יש בכוחו מעלה עצמית, יציבה וקבועה שבה אין כל שינוי כלל. לכן עם כל הקנאה והשנאה, לצד התהפוכות אותן חווה במצרים הוא עומד על עמדו ויודע לומר "אני יוסף" (בראשית מה ג), אני נשארתי אותו היוסף שהיה. מצד שני, יודע יוסף כי כוחו גם כוח הלבנה. המעלה לה זכה יוסף בא מכוח היכולת לנהוג בענווה, לשמוע להקשיב ולהכיל. לכן זוכה יוסף למלכות. המלך מקבל את מלוכתו מכח העם, אך כל מהותו היא השפעה אל העם - "יוסף הוא השליט על הארץ הוא המשביר לכל הארץ" (בראשית מב ו). לכן חולם יוסף על מלכותו דווקא באותם הדימויים של החמה והלבנה - העצמיות הקבועה והנכונות לקבל מתוך ענווה.

שבת שלום!

"ויחלם עוד חלום אחר ויספר אתו לאחיו ויאמר הנה חלמתי חלום עוד והנה השמש והירח ואחד עשר כוכבים משתחוים לי" (בראשית לז ט). השמש כנגד אביו והירח כנגד אמו, כמשפיע ומקבל, שכן דרכם של איש ואשה שמקבלת זו מזה. על אשה נאמר "אם חומה היא נבנה עליה טירת כסף" (שיר השירים ח ט). הוה אומר, כשם שהירח מאיר ליושבי תבל ואין לו כח עצמי, כמו כן בהנהגת הבית יש צורך להשפעה משותפת עם הבעל, ודווקא האור המשותף שלהם הוא שמאפשר את חינוך הבית. זה מה שאנחנו אומרים בקידוש הלבנה "ללבנה אמר שתתחדש עטרת תפארת לעמוסי בטן, שהם עתידים להתחדש כמותה ולפאר ליוצרם". הלבנה המתחדשת מדי חודש היא תפארת לישראל, שמכונים עמוסי בטן, שגם הם עתידים להתחדש כמותה ולפאר ליוצרם. ר' דניאל מקלם חידש על כך דבר מופלא: יודעים אנו מדברי חז"ל כי הלבנה קבלה לפני הקב"ה על בריאת שני מאורות גדולים - השמש והירח, ומפני כך נגזר עליה להקטין עצמה ולמעט אורה. אבל הקב"ה פייס אותה בכך שיש בה מעלה שאין בשמש - מעלת ההתחדשות, שבלבנה ישנה התחדשות מדי חודש. זהו העטרת והתפארת שזכתה לה הלבנה. זהו השבח של ישראל שאף הם מתחדשים במה שמשבחים מדי חודש לה' עם התחדשות הלבנה. לכן זכו ישראל בהקשר זה לתואר 'עמוסי בטן', שכשם שבאשה יש התחדשות וילודה, כך זוכים ישראל לכך מדי חודש. אמנם כשם שהלבנה אין אורה מכוחה כך מוטל על ישראל לדעת כי כל אורם

מזל טוב לעורך הגליון "כמים חיים"
הרב לביא אנגלמן ולרעייתו טובי
בהכניסם את בנם משה נ"י
בעולם של מצוות.

כמים תיים

בנשיאותו של הרב חיים אידלס שליט"א

בהוצאת ע"ר "איש צדיק היה" 580546158

בדרכו של ר' אריה

אחת מאסירות המחתרות סרגה צעיף ורצתה לתת אותו במתנה לר' אריה. סירב ר' אריה לקבל את המתנה בטענה כי 'שונא מתנות יחיה'. לאחר הפצרות רבות נענה ר' אריה לבקשתה והסכים לקבל את הצעיף מידה, ובלבד שיישא לפחות בהוצאות הצמר, אך התעשקה אותה אסירה וסירבה לקבל את דמי הצמר. לבסוף הגיעו ר' אריה והאסירה לידי 'פשרה', ר' אריה קיבל על עצמו לתרום את דמי הצמר לצרכי עניים בשמה של אותה אסירה...

(צדיק יסוד עולם עמ' 310)

כמים חיים

בנשיאותו של הרב חיים אידלס שליט"א

בהוצאת ע"ר "איש צדיק היה" 580546158

הלכה ומנהג

ביום רביעי הקרוב (אור ליום חמישי, כ"ה כסלו) נדליק נר ראשון של חנוכה, למשך שמונה ימים - עד יום ראשון הבא. הדלקת נר חנוכה באה לפרסום נס פך השמן שעשה ה' לאבותינו בימים הללו.

זמן הדלקת הנרות - יש הנוהגים להדליק עם השקיעה (16:48-16:43) ויש המדליקים בזמן צאת הכוכבים (17:02-17:07), והנוהגים כן יקדימו להתפלל ערבית קודם ההדלקה. יש שנהגו להדליק בזמן צאת הכוכבים לפי שיטת רבנו תם (17:56-18:01). וכל אחד יעשה בזה כמנהג אבותיו. הרוצה לצאת ידי חובת כל שיטות הראשונים ייתן בנר אחד כמות שמן כזו שתספיק לדלוק עד כחצי שעה אחר זמן צאת הכוכבים לדעת רבנו תם. אדם שלא יהיה בזמן הדלקת נרות בבית ימנה את אשתו או שליח אחר להדליק את הנרות במקומו בזמן ההדלקה. אם אין אפשרות כזו - ידליק כבר משעת פלג המנחה (15:45-15:40). אם יוצא מביתו קודם לכן - ידליק בלילה עם חזרתו; כל עוד יש אנשים ברחוב - ידליק בברכה, ואם אין אנשים ברחוב משום שכולם כבר נמים את שנתם - יעיר את אנשי ביתו על מנת שיוכל להדליק בברכה. אמנם אם אין אנשים בבית - ידליק בלא ברכה עד עלות השחר (5:30-5:28), ולאחר מכן לא ידליק כלל.

מקום ההדלקה - לכתחילה נדליק את הנרות בגובה של יותר משלושה טפחים (24 ס"מ) ופחות מעשרה טפחים (80 ס"מ). בדיעבד ניתן להדליק עד גובה של עשרים אמה (9.6 מטר), ואם הדליק מעל גובה זה מכבה את הנרות ומדליק שוב בברכה, משום שהעין לא שולטת בגובה שכזה. בעניין מיקום החנוכיה נחלקו המנהגים, וכל אחד יעשה כמנהג אבותיו ודעת רבותיו; יש המדליקים כיום (שאין סכנה) במקום הפונה לרחוב - דלת הבית, פתח הבניין או הכניסה לחצר. יש שנוהגים גם כיום להדליק בתוך הבית מצידה השמאלי של הדלת כבשעת הסכנה. אדם כזה המדליק בשעה שבני ביתו ישנים - עליו להעירם משום שפרסום הנס נעשה רק בעבורם. אדם שגר בבניין ונוהג להדליק כלפי חוץ - יכול להדליק אף בחלון הגבוה מעשרים אמה באם יש מולו בניינים נוספים בגובה זה. אם אין בניינים שכאלה ידליק בכניסה לדירתו או בפתח הבניין.

אופן הנחת הנרות - יניח את הנרות בגובה אחיד ובשורה ישרה. נהגו רבים להדליק בחנוכיה המיוחדת לנרות חנוכה, והנוהג כן תבוא עליו ברכה אך אין בכך חובה. נכון להקפיד שלא להדליק נרות חנוכה בפמוטי השבת. את הנרות מניח בצד ימין ובכל יום מוסיף נר נוסף משמאלו, ובשעת ההדלקה ידליק מהנר השמאלי ביותר וממשיך לימין.

המשך בעמוד הבא

כמים חיים

בנשיאותו של הרב חיים אידלס שליט"א

בהוצאת ע"ר "איש צדיק היה" 580546158

הלכה ומנהג

הנרות בהם מדליקים - כל השמנים והפתילות כשרים לנר חנוכה. אולם יש הידור בהדלקת פתילת צמר ובשמן זית שדולקים יפה. כיום שאור נרות השעווה יפה יש גם בהם הידור מצוה. יש להקפיד שהנר ידלוק לפחות חצי שעה, ובמיוחד יש לבדוק עניין זה בנרות השעווה בהם משתמשים לעתים.

הדלקה עושה מצוה - נחלקו חכמים האם הדלקה עושה מצוה או הנחה עושה מצוה. למעשה פוסקים שהדלקה עושה מצוה, ויש לכך מספר משמעויות להלכה; א. קודם ההדלקה ניח במקום כשר, באם הניח במקום פסול יכבה את הנרות וידליק בברכה במקום כשר. ב. ידליק רק לאחר שיש נרות אשר יכולים לדלוק למשך חצי שעה, ולא יתכנן מראש כך שיוסיף שמן לאחר ההדלקה. כן לא ידליק במקום בו הרוח עלולה לכבות את הנרות קודם חצי שעה מההדלקה. ג. אדם שהדליק כראוי וכיבה את הנר בשוגג או שכבה מעצמו - לא חייב לשוב ולהדליק, ולמעשה מן הראוי להדליקו בלא ברכה.

סדר הדלקת הנרות - קודם ההדלקה יברך ב' ברכות: "להדליק נר של חנוכה" ו"שעשה נסים לאבותינו". ביום הראשון מוסיף את ברכת "שהחיינו". לאחר הברכה מדליק את הנר השמאלי ומדליק ממנו וימינה את שאר הנרות. לאחר שהדליק את הנר הראשון יאמר את נוסח "ועל ידי כהניך... הנרות הללו קודש הם...". נהגו לאחר סיום ההדלקה לשיר את הפיוט "מעוז צור". נהגו שהנשים נמנעות מלעשות מלאכה בחצי השעה שאחר הדלקת הנרות.

הנאה מהנרות - אין להשתמש באור הנרות, לכן נהגו ישראל להדליק נר 'שמש' שניתן ליהנות לאורו. כיום יש תאורה חשמלית אין חובה בהדלקת השמש, אם כי מטעמים שונים בנגלה ובנסתר נכון להמשיך להדליקו. לאחר שכבו הנרות אין זורקים את מותר השמן או הפתילות בדרך ביזוי לאשפה. נכון לשרוף את המותר או לזרוק אותם עטופים בשקית. סגולה מפורסמת לשמור את מותר השמן ולמרוחו על גבי 'שושנה' ברגל, כפי שאומר הפיוט "ומותר קנקנים נעשה נס לשושנים".

אדם שאינו בביתו - עיקר מצות נר חנוכה בביתו, "נר איש וביתו". לבני ספרד רק אבי המשפחה מדליק ופוטר את שאר בני הבית, אף שאינם בביתם. לבני אשכנז כל אחד מבני הבית מדליק לעצמו. אדם שנמצא במקום בו השעות הפוכות מבארץ ישראל - אשתו תדליק עליו בביתו ויענה אמן אחר ברכת בעל הבית אצלו. לחילופין, יכול להדליק בעצמו במקום בו נמצא ופוטר את אנשי ביתו, ויש שמדליקים בבית

המשך בעמוד הבא

כמים חיים

בנשיאותו של הרב חיים אידלס שליט"א

בהוצאת ע"ר "איש צדיק היה" 580546158

הלכה ומנהג

בלא ברכה. רווק שאינו נמצא בביתו נגרר אחר בעל הבית ומשתתף עימו בנתינת פרוטה. אך אם משלם על האירוח (בבית מלון וכדומה) או שאין בעל הבית במקום (כבבית חולים וכדומה) - מדליק בפני עצמו משום שנחשב כבעל הבית.

נחלקו המנהגים אם מדליק אדם במקום בו ישן (בני ספרד) או במקום בו אוכל (בני אשכנז). אמנם אדם שבאופן קבוע אוכל וישן בביתו ונזדמן לו לאכול או לישון באופן אקראי בבית אחר - מדליק בביתו. אדם שישן בבית אחר ואוכל שם (אף באופן אקראי) - מדליק בבית השני.

כמים חיים

בנשיאותו של הרב חיים אידלס שליט"א

בהוצאת ע"ר "איש צדיק היה" 580546158

שׁו"ת

עם הרב חיים אידלס

האם כיום שיש חשמל יש צורך בנר ה"שמש"?

שאלה |

תשובה |

שאלה זו יש לשאול גם בהדלקת נרות שבת, שהרי יש חשמל ומה הצורך בהדלקתם. התשובה היא שמאחר שחז"ל תיקנו הדלקת-נרות זהו גוף המצווה, וזה שיש עוד אמצעי תאורה אינו משנה את התקנה שעומדת עדיין בעינה ובמקומה. עוד יש מקום לבוא ולומר - מה אם תהיה הפסקת חשמל, מה יקרה כשהשעון שבת יכבה את האור. מעבר לכך, בהדלקת נרות חנוכה יש ענין דווקא בהדלקה בשמן פתילה ואש, ולכן התקנה עומדת במקומה. נוסף שבנרות חנוכה יש עניין מספרי מדויק בכמות הנרות, וגם בכמות הנוספת של השמשים, כמו שכותב בעל הקב הישר (פרק צו), שיש ל"ו נרות ושמונה שמשים כשהשמש עומד מעל הנרות, וזה מה שנאמר: "שרפים עומדים ממעל ל"ו". ואנו מדליקים את הנרות, והשמש הוא כנגד שרפי מעלה שמדליקים 'בוצינין (נרות) קדישין'. לכן יש שהחמירו עפ"י דברי המג"א (בביאור הפמ"ג- הובאו דבריו בביה"ל סי' תרעג) שלא משתמשים ונהנים גם מאור השמש כי גם בו יש קדושה, ויש אומרים שקדושתו גדולה יותר מקדושת הנרות. ועל כן יש שנהגו שמדליקים נר נוסף חוץ מהשמש ליהנות מהאור שלו. ולמיטב ידיעתי בחסידות בעלזא מקפידים שמלבד השמש יהיו בחדר עוד שני נרות של חול שיאירו.

האם נכון שהשמש צריך להיות דווקא משעווה?

שאלה |

תשובה |

בקונטרס הנורא של רבי יצחק העיוור בן הראב"ד, שכל דבריו לקוחים מדברי אליהו הנביא, כתוב שהשמש יהיה דווקא משמן זית ומדליקין את השמש עם נר שעווה. אבל יש שאומרים שעל פי הסוד השמש צריך להיות דווקא משעווה, וכל אחד יעשה כמנהגו.

המשך בעמוד הבא

כמים חיים

בנשיאותו של הרב חיים אידלס שליט"א

בהוצאת ע"ר "איש צדיק היה" 580546158

שׁו"ת

עם הרב חיים אידלס

שאלה | האם שמן קרוש כשר להדלקה?

תשובה | כן, כך פסקו מרן השב"ל (בתשובה בכת"י), וכמו שכותב הדע"ת מהמהרש"ם בשם שו"ת תשובה מאהבה שהשמן שהחשמונאים מצאו היה קרוש, אם כך יש בזה אולי אפילו עדיפות על שמן צלול.

שאלה | אם הבן הגדול הכין בחנוכה נרות שעווה, ובסוף החליט להדליק בשמן, יש בזה בעיה של ביזוי נרות השעווה?

תשובה | זו מחלוקת בין האחרונים, החכם צבי פוסק להחליף לשמן זית, והשבות יעקב פוסק להדליק בשעווה. ומסקנת האחרונים (ברכ"י, ערוה"ש סי' תרע"ג, או"ש פ"י מהל' ס"ת), כדעת החכ"צ, להחליף לשמן זית. אבל אם כבר הוא התחיל לברך התקדשו הנרות ואסור להחליפם את הנרות.